

9 personer. 9 taler. 9 bud på kulturens fremtid.

Bernhard Ellefsen

Betydelige deler av den nordiske kulturpolitikken springer ut av et historisk og moralsk imperativ: Aldri igjen. Etter å ha sett hvilken betydning nettopp kulturen hadde hatt i årene frem mot fascismens gjennombrudd på 1930-tallet, satte en rekke av datidens intellektuelle, kunstnere og politikere seg fore å bygge en kulturell infrastruktur som kunne gjøre en forskjell. I Norge var det såkalte «Kulturbrevet», en idé som plukkes opp igjen her i dag, det mest håpefulle og løfterike uttrykket for en slik tanke.

«Kulturbrevet» var et dokument skrevet av en gruppe norske kulturpersoner, blant dem forfatterne Sigurd Hoel, Alex Brinchmann og Johan Borgen. Det ble skrevet mot slutten av okkupasjonstiden, hadde tittelen «Vår kulturens fremtid» og var stilet til den norske regjeringen som skulle gjenoppbygge landet etter nazistenes ødeleggelser. Det viktigste for å unngå at noe slikt skulle skje igjen, mente brevskriverne, var en solid kulturell infrastruktur. Og den måtte tenkes fra grunnen av. De skrev, og dette er et sitat jeg allerede nå må si at jeg finner svært inspirerende også i dag:

Stillingen er så alvorlig, og skaden allerede så stor, at det som trenges, er en prinsipiell nyorientering og en radikal omvurdering av kulturens midler og mål. Det er nok så at staten ikke kan «lede» landets kulturliv. Men staten sitter med mange av nøklene til vårt åndelige liv. Derfor er det av vesentlig betydning at våre høyeste myndigheter er klar over de farer som truer. Men også når det gjelder kulturområder som staten ikke har noen direkte kontroll over, kan det være viktig at styresmaktene følger utviklingen med oppmerksomhet.

I tiårene som fulgte, skulle norsk kulturpolitikk tuftes på nettopp en slik nyorientering og omvurdering. Med riksorganisasjoner, kulturråd, innkjøpsordning og andre store tiltak, parallelt med utviklingen av stadig sterkere institusjoner både i hovedstaden og ute i landet, tok norske kulturpolitikere i stor grad konsekvensen av den erkjennelsen som i dag og på den politiske høyresiden formuleres slik: *Politics is downstream from culture*. Det klinger ikke så appetittvekkende når det kommer fra Andrew Breitbart, kanskje, men en annen konservativ tenker, og da en av det lødigere slaget, nemlig T.S. Eliot, snakket om «Det prepolitiske» – og der var kunsten og åndslivet å finne.

Det siste tiåret har snudd opp ned på vår verden. Demokratiske valg har bragt antidemokratiske beslutninger og beslutningstakere. Oppmerksomheten vår er kolonialisert av en håndfull teknologi- og underholdningsgiganter hvis makt snart er uinnskrenket, som står i ledtog med den amerikanske presidenten, den fremste av antidemokratene, og som setter alle sine svimlende finansielle muskler inn på å vinne kampen om vår selvforståelse. Om vår verdensanskuelse. Om våre fortellinger om oss selv og andre, om fortiden og fremtiden.

Det samme tiåret har – på det kulturpolitiske området i Norge, og aner det meg, i Norden – bestått av en idétørke uten like. Mangelen på reaksjonsevne i møte med total kulturell omkalfatring av borgernes liv har vært rystende. *Knusende*. I fjorårets statsbudsjett lanserte den norske regjeringen tiltak mot desinformasjon og påvirkning på internett. De besto av 37,5 millioner kroner fordelt på to prosjekter. Helt ærlig: Jeg ropte høyt da jeg leste det. Og jeg tenkte: Vi er fucked. I hvert fall hvis vi tror at kulturpolitikken er et av våre viktigste virkemidler i kampen mot den gamle fascismens nåtidige pendant – tekfascismen. Og det tror vi jo. Det tror kulturministeren også. Sier hun i hvert fall.

Hva kan gjøres? Vi kan, som forfatterne av kulturbrevet, tenke kulturpolitikken om igjen fra grunnen av. Hva er den skal stimulere som ikke markedet og verden skaper nok av uten politisk og økonomisk støtte? Hva er det vi nå trenger alternativer til? Og det er her ideene fra årene før og etter andre verdenskrig fremstår som så livskraftige og slagferdige: Den underholdningen, propagandaen, overtakelsen av kulturell infrastruktur, tankepolitivirksomheten og generelle erobringen av hele menneskets eksistensielle og personlige livsverden som teknologi- og underholdningsindustrien bedriver i dag, ligner jo grunnleggende på det fascismen bedrev forrige gang.

Nå, som da, trenger vi kulturelle fellesskap hinsides massemediene. Vi trenger opplevelser vi kan dele. Vi trenger kunst og fortellinger som byr det bestående motstand, både i form og innhold. Vi må våge den samme tanken som kulturbrevets forfattere våget mot slutten av okkupasjonen: Når vi tror på kunstens egenverdi, gjør vi den også mest nyttig for samfunnet. Og vi må jobbe hardest for å nå dem som er hardest å nå. Der er effekten størst. Der får vi mest antifascistisk bolverk for kulturpengene.

All den tid motstanden er goliat-aktig og amerikansk, trenger vi å samle de kreftene vi har som kan virke sammen. I de nordiske landene har vi mange av de samme tankene å trekke veksler på i vår kulturpolitiske historie. Den utskjelte, kulturradikale politikken i Danmark. Som vel forfalt til tom form på et tidspunkt, men som også hadde i seg en tiltro til kunsten og dens motstandskraft som var sterk nok til å forandre et helt land. Eller Sverige, som også bygget ut en kulturell infrastruktur med et ambisjonsnivå og et omfang som i dag er forbehold samferdselspolitikken.

Men vi er blitt late. For kulturpolitikken er det vel så viktig å bedrive destinasjonsutvikling og næringsutvikling som å drive demokratiutvikling. For kulturpolitikken er det vel så viktig å finansiere kunsthistorisk forskning. Lage utredninger og målgruppeundersøkelser og evalueringsrapporter. Mens det brenner under føttene våre, er vi mest opptatt av å fornærme så få som mulig og overbevise mange nok om vår egen legitimitet til at vi fortsatt har en jobb i morgen.

Den nære nordiske kulturhistorien er verktøykassen vi trenger for å få til *en prinsipiell nyorientering og en radikal omvurdering av kulturens midler og mål*. Men det haster. Veldig.